

БАТЛАВ:
УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮН

Э.ОДБАЯР

ЭРҮҮГИЙН ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг. Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн шаардлага

Авлигын эсрэг хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.1-д "авлига" гэж энэ хуулийн 4.1-д заасан этгээд албан тушаалын эрх мэдлээ хувийн ашиг хонжоо олоход урвуулан ашиглах, бусдад давуу байдал олгох, иргэн, хуулийн этгээдээс тэрхүү хууль бус давуу байдлыг олж авах үйлдэл, эс үйлдэхүйгээр илрэх аливаа эрх зүйн зөрчлийг ойлгоно гэж тодорхойлсон.

Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны 59 дүгээр тогтоолоор батласан Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр (2023-2030)-ийн зорилго 6-д “авлигын гэмт хэргийн шинжийг хийдэлгүй тодорхойлох, хэрэг хянан шийдвэрлэхтэй холбоотой эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоно” гэх заалтын 6.1.11 дэх хэсэгт “хахууль өгсөн, зуучилсан хүн, хуулийн этгээд гэмт үйлдлээ илчилсэн, нотлох баримт гаргаж өгсөн, хамтран ажилласан тохиолдолд эрүүгийн хариуцлагыг хөнгөрүүлэх, чөлөөлөх эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоно” гэж заасан.

Засгийн газраас авлигатай тэмцэх чиглэлд анхаарал хандуулж “Авилгатай тэмцэх жил”, “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр”-үүдийг батлан хэрэгжүүлж байгаа хэдий ч тухайн хөтөлбөрт тусгагдсан заалтыг хэрэгжүүлэх талаар үр дүн бүхий бодит үйлдэл хийгдэхгүй байна. Авлигын талаарх ойлголт, түүнийг үл тэвчих байдал нийгэмд, олон нийтийн дунд нэмэгдэж байгаа хэдий ч итгэлцлийг нэмэгдүүлэх, авлигатай тэмцэх шинэчлэлийн үйл ажиллагаанд иргэдийг татан оролцуулахын тулд Засгийн газрын зүгээс авлигатай тэмцэх талаар шийдвэртэй алхам хийж, авлигын эрсдэлийг бууруулахад чиглэсэн ажлын арга замаа сайжруулах шаардлага үүсэж байна. Тодруулбал, Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны 59 дүгээр тогтоолоор батласан Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр (2023-2030)-ийн зорилгод хахууль өгсөн, зуучилсан хүн, хуулийн этгээд гэмт үйлдлээ илчилсэн, нотлох баримт гаргаж өгсөн, хамтран ажилласан тохиолдолд эрүүгийн хариуцлагыг хөнгөрүүлэх, чөлөөлөх эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгохоор тодорхой заасан байна.

Эрүүгийн хуулийн 22.5 дугаар зүйлийн 3 дахь заалт “Хясан боогдуулсны улмаас аргагүй байдалд орж хахууль өгч, нийтийн албан тушаалтны хуулийн дагуу албаны чиг үүргээ гүйцэтгэж үзүүлэх төрийн үйлчилгээг авсан хүн энэ тухайгаа эрх бүхий байгууллагад сайн дураараа илчлэн ирсэн бол түүний авсан төрийн үйлчилгээг хэвээр үлдээж ялаас чөлөөлнө. -Хахууль авагчийг хууль бус үйлдэл хийлгэхээр урьдчилан төлөвлөж, зориуд санаатайгаар хахууль өгсөн хүнийг ялаас чөлөөлөхгүй. Хахууль өгсөн хүн энэ тухайгаа эрх бүхий байгууллагад сайн дураараа илчлэн ирсэн нь түүнд хүлээлгэх ялыг хөнгөрүүлэх үндэслэл болно.” гэж хуульчилсан.

Хуульд заасан “Хясан боогдуулсны улмаас аргагүй байдалд орж хахууль өгсөн” гэж заасан нь гэмт хэргээ сайн дураараа илчлэхэд хязгаарлалт үүсгэж байна. Авлига өгсөн этгээд гэмт үйлдэлдээ гэмших, хэргээ сайн дураар илчлэх нөхцөлд хясан боогдуулсан гэх нөхцөл тогтоогдохгүй бол эрүүгийн хариуцлага хүлээхээр байгаа нь Авлигатай тэмцэх хөтөлбөрт заагдсан эрх зүйн орчинг бий болгох зайлшгүй шаардлагыг илэрхийлж байна.

1.2.Практик шаардлага

2015 оны Эрүүгийн хуулийн шинэчилсэн найруулгад 12 зүйл бүхий “Авлигын гэмт хэрэг” бүлгийг шинээр оруулсан бөгөөд авлигын гэмт хэрэг нь нийтийн албан тушаалтан эрх мэдэл, албан тушаалын байдлаа урвуулан ашиглах, хахууль авах, хахууль өгөх, улсын нөөцийг хууль бусаар зарцуулах, төрийн өмчийн төсвийн хөрөнгийг зориулалтын бусаар зарцуулах, үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжих, дураараа аашлах, гадаад улсын төрийн байгууллага, олон улсын байгууллагын албан тушаалтан эрх мэдлээ урвуулан ашиглах, хуулийн этгээдийн эрх мэдлийг урвуулан ашиглах зэргээр төр, засгийн байгууллагын хэвийн үйл ажиллагаа, нийтийн ашиг сонирхолд халдаж хуульд заасан гэм хор учруулсан буюу учруулах байсан Эрүүгийн хуульд заасан нийгэмд аюултай, гэм буруутай үйлдэл, эс үйлдэл юм.

Хэдийгээр авлигатай тэмцэхэд чухал нөлөө үзүүлэх гол зохицуулалт болох авлига, хээл хахууль өгөх гэмт хэргийн талаар зохицуулалт учир дутагдалтай байна. Өөрөөр хэлбэл, Эрүүгийн хуулийн 22.5 дугаар зүйлийн 3 дахь заалтад байгаа “хясан боогдуулсны улмаас” гэж нөхцлийг тодорхойлсон байгаа нь авлига өгсөн хүн гэмт үйлдэлдээ гэмшсэн байх гол нөхцлийг орхигдуулж зөвхөн хясан боогдуулсан нөхцөл тогтоогдохгүй бол эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээр байгаа нь авлига өгөх гэмт хэрэг илрэхгүй байх шалтгаан болж байна.

Авлига өгсөн этгээдийн тухайд Эрүүгийн хуулийн 22.5 дугаар зүйлийн 3 дахь заалтын “Хясан боогдуулсны улмаас аргагүй байдалд орж хахууль өгч, нийтийн албан тушаалтны хуулийн дагуу албаны чиг үүргээ гүйцэтгэж үзүүлэх төрийн үйлчилгээг авсан хүн энэ тухайгаа эрх бүхий байгууллагад сайн дураараа илчлэн ирсэн бол түүний авсан төрийн үйлчилгээг хэвээр үлдээж ялаас чөлөөлнө” гэсэн нь

авлига илрэх ганц шалтгаан бүхий заалт юм. Харамсалтай нь, иргэн өөрөө хүсээд, санаачлаад, зохион байгуулаад төрийн албан хаагчид хахууль өгч ажил хэргээ бүтээсэн байлаа ч энэ үйлдэлдээ гэмшээд хуулийн байгууллагад хандахын тулд хясан боогдуулсан гэдгээ батлах шаардлагатай буюу хязгаарлагдмал нөхцөл үүсээд байна. Учир нь хясан боогдуулсан нөхцөлгүйгээр авлига өгсөн хүнд Эрүүгийн хуулийн 22.5 дугаар зүйлийн 3 дахь заалт үйлчлэхгүй буюу эрүүгийн хариуцлага хүлээх учир авлигын гэмт хэрэг илрэхгүй байна. Энэ нь авлига цэцэглэх нэг суурь болж байгааг үгүйсгэхгүй.

Дэлхийн олон улс оронд авлига өгсөн этгээд өөрөө хэргээ сайн дураараа илчилж, хуулийн байгууллагатай хамтран ажилласан тохиолдолд эрүүгийн хариуцлагаас чөлөөлдөг байна.

Авлигатай үр дүнтэй, бодитоор тэмцэх гол хүчин зүйл болох эрүүгийн хуульд заасан авлига өгөх гэмт хэргийн зохицуулалтыг илүү боловсронгуй болгох зайлшгүй шаардлага байна.

Хоёр. Хуулийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төсөлд Эрүүгийн хуулийн 22.5 дугаар зүйлд 4,5 дахь заалт болох Хахууль өгөх гэмт хэргийг үйлдсэн этгээд хахууль өгснөө нэг сарын дотор эрх бүхий байгууллагад сайн дураараа илчлэн ирсэн бол эрүүгийн хариуцлагаас чөлөөлөх гол зохицуулалттай, мөн хуулийн 22.5 дугаар зүйлийн 3 дахь заалтын “Тайлбар” хэсгийг хасах, хуулийн хүчин төгөлдөр үйлчилж эхлэх хугацааг зааж өгсөн.

Хуулийн төсөл нь дээр дурдсан өөрчлөлтүүдийг тусгасан 3 зүйлээс бүрдэнэ

Гурав. Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал

Хуулийн төсөл батлагдсанаар Монгол Улс авлигатай тэмцэхэд бодитой хувь нэмэр оруулах гол эрх зүйн үндэс болно. Түүнчлэн Улсын Их Хурлаар баталсан Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр хэрэгжих чухал ач холбогдолтой. Авлигатай тэмцэх газарт шалгагдсан гэмт хэргүүдийн 8.4 хувийг авлига өгөх гэмт хэрэг (2024 онд), 2025 онд 7.5 хувийг тус тус эзлэж байсан байна. Хэрэв хахууль өгсөн этгээд гэмт хэргээ сайн дураар илчилсэн тохиолдолд эрүүгийн хариуцлагаас чөлөөлөгдөх нь баталгаатай буюу хуульчлагдсан буюу Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар дараах эерэг үр дагавар бий болно:

- авлигын гэмт хэргийн тоо эрс буурана;
- албан тушаалтан, эрх бүхий этгээд авлига авахаас эмээнэ;

-Монгол Улсын авлигын эсрэг, авлигыг бууруулах үйл ажиллагаа, төсөл хөтөлбөрүүд үр дүнтэй хэрэгжинэ;

-иргэд төрийн аливаа үйлчилгээг чирэгдэл багатай, хурдан шуурхай хуулийн дагуу авдаг болно;

-ил тод байдал, олон нийтийн оролцоо, хяналт нэмэгдэнэ;

Дөрөв. Хуулийн төсөл Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн талаарх санал

Энэхүү хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, конвенц болон бусад хууль тогтоомжтой нийцсэн бөгөөд хуулийн төслийг дагаж бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй болно.

---oOo---